

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL

**Boross Vilmos :7. fejezet: Üldözök és üldözöttek
*Elbeszélő költemény***

Majzer Mónika: A RÁKÓCZI-EPOSZ SZÖVEGKRITIKÁJA

Officium Rakocianum

Kosztolányi Dezső: Rákóczi

Fülöp Sándor:

Óda a kiskunhalasi kurucz-szobor leleplezésén

Esze Tamás és a só

Esze Tamás gyalogezredében harcoltak

Időskori szerelmem: a tárogató

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

II. Rákóczi Ferenc Élete

7. fejezet: Üldözök és üldözöttek

Első kötet

Lipót császár Munkács várának árulóját, Absolon Dánielt, az árulás jutalmául cs. kir. hadi titkárrá nevezte ki és szolgálatra gróf Caraffa tábornok oldala mellé osztotta be. Absolon Dániel így került Bécsbe.

Ez az ember vakbuzgó lutheránus volt, állítólag csupa vakbuzgóságból árulta el Munkácsot is, mégis cimboraságba került a jezsuitákkal és Rákóczi Ferenc összes ellenségeivel.

Miért?

Mert vakbuzgósága mellett ravasz, kétszínű és nagyravágyó volt.

Később pedig, — midőn a gyermek Rákócziból férfi és maga ura lett, — félt Rákóczi haragjától, attól, hogy a munkácsi árulást megtorolja rajta, s így a félsz is azok közé űzte, kik az ifjú fejedelemnek halálos ellenségei voltak.

Absolon Dániel külsőjére nézve a csinos és előkelő modorú férfiak közé tartozott. Magas, szálás ember volt. Egészséges piros arcát dús fekete szakáll köríté, sugár bajuszának pedig nem volt párja egész Bécs városában.

Történetünk idejében negyven esztendősen lehetett.

Negyven éve dacára nem nősült meg, de nem tartozott az unalmas, és önző agglegények közé.

Ellenkezőleg. Nagyon is az asszonyok körül, forgolódott; négy-öt kedvese volt egyszerre, lehet emiatt

nem házasodott idejében.

Azon este, midőn Caraffát gróf Aspermont megsebesítette, Absolon Bécs egyik külvárosában lakó kedvesénél, járt, s csak késő éjjel érkezett a gróf Caraffa palotájában levő lakására.

— A tábornok úr súlyos sebet ejtett magán, mondotta Absolonnak a kapualatti őrszobában virrasztó őrmester.

Absolon komoran összehúzta szemöldökeit. Jókedvének pillanat alatt vége volt.

Az őrmester részletesen elmondotta Absolonnak honnan és hogyan hozták haza a sebesült tábornokot.

Absolon a tábornokhoz sietett.

Caraffa már várta őt. Ismerte szolgálhúságát, tudta, hogy Absolonban — ki neki Munkács várát bevenni segített — tökéletesen megbízhat.

— Az a kutya Aspermont sebesített meg, mondá a tábornok, midőn Absolonnal egyedül, maradt. Ez szörnyű bosszút kíván, titkár úr, gondolkozzék, az Aspermont és Rákóczi családot ki kell irtani!

A sebesülés részletes elmondása után Absolon mély gondolatokba merült. Törte a fejét, hogy közvetlen felebbvalóját megnyugtathassa. Ezer és ezerféle terv villant meg agyában, de alig gondolkozott felettük, már is elvetette őket.

— Ön hallgat? Talán nem számíthatok szövetségére? Kérdé a tábornok nyugtalanul.

— Gondolkozom, tábornok úr, felelte Absolon. A dolog olyan hirtelen jött és annyira meglepett, hogy teljesen képtelen vagyok higgadtan gondolkozni.

— A bosszú nem olyan sürgős. Gondolkozzék nyugodtan, csak azt tudjam, hogy számíthatok önre.

— Szívvel lélekkel öné vagyok, tábornok úr. Magas, rangomat, s a fényes jövőt, mely a császári udvarnál reám várakozik, kegyelmednek köszönhetem és én azért mindenkor hálás akarok lenni. Minden bizonnal olyan tervet készítek, hogy tábornok úr meglepéssel veszi tudomásul.

Caraffa meleg kézszerítással köszönte meg Absolon ígését és hűségét.

E párbeszédet követő harmadik héten, midőn Caraffa már felgyógyult és Rákóczi Ferenc olaszországi útjára elindult, Absolon Dánielt Eleonóra császárnénál találjuk.

Ott vannak Kollonics és Caraffa is.

A császárné gyűlöletes módon beszél ama vakmerőségről, melyet gróf Aspermont elkövetett. A gróf az összes külföldi udvarokat értesítette Magdaléna hercegnő és Rákóczi eljegyzéséről s ezzel neki, a császárnénak, a házasság meggátolására nézve nagy akadályokat gördített útjába.

— Ennek a házasságnak pedig nem szabad létrejönni, mondá a császárné bosszúsan. Az uralkodóház érdeke és becsülete parancsolja, hogy a tervbe vett házasságot mindenáron megátoljam!

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

— Meg lesz gátolva, felség, szólt Absolon olyan határozottan, mintha Rákóczi vagy Magdaléna már is koporsóban feküdtek volna.

— Absolon kész tervvel jött, jegyzé meg Caraffa. Méltóztassék őt meghallgatni.

Absolon ezeket mondá:

— A házasságnak és az egész lázadó családnak következő módon vetek véget: Aspermont grófot párbajban megölöm, Rákóczi Ferencet pedig Kerkóczi nevű inasom észrevétlenül elteszi lábálul s Olaszországból nem jön többé haza. Aspermontné zárdába megy, s vége a két családnak, vagyonuk az egyházé lehet.

— Kedves Absolon, szólt a császárné elhalványodva, ez olyan terv, amibe én, a császárné nem egyezhetem. Halálát gyilkosság útján egyiknek sem kívánom. Nem fogadom el az ajánlatot és igen rossz néven veszem Caraffa tábornok úrnak, hogy önt ilyen tervvel hozzám vezette és ezáltal még jobban felzaklatta belső világomat.

— Kérem felség, ezer bocsánat, rebegte Caraffa elvörösödve. Ilyen esetben szentek az eszközök, nagy célokért nagy áldozatokat kell hozni.

— Ilyen áldozatot hozni nekem nem lehet és nem szabad. Annál inkább nem szabad, mert császári férjem pártolja Magdaléna és Rákóczi Ferenc házasságát.

Kollonics széles ábrázata kékült-zöldült a méregtől.

Absolonnal már apróra megbeszélte volt a dolgot, sőt a regéci várat és uradalmakat neki is ígérte jutalmul.

Eleonóra császárné nem engedett. Határozottan megtiltotta, hogy Absolon tervét végrehajtsák. Sokkal vallásosabb volt, semhogy ilyesmibe beleegyezését adja. Tudtán és híren kívül azonban százsor is megölhették volna Rákóczit és minden hozzátartozóját. Ezzel nem sokat törődött volna.

A dolgot Kollonics tehát ott tévesztette el, midőn Caraffát Absolonnal a császárnéhoz vitte.

A gonoszlelkű főpap bosszankodott, de nem ejtette el Absolon tervét. Azt gondolta magában, hogy beszéljen a császárné, amit akar, ő úgy cselekszik, amint jónak és célhoz vezetőnek találja.

A császárné visszautasító nyilatkozata feszélyessé tette a titkos tárgyalást. Az urak menni szerettek volna, érezték, hogy ez alkalommal feleslegesekké váltak.

Eleonóra császárné visszatartotta őket.

— Hallgassák meg uraim az én tervemet, mondá ezt könnyebben végrehajthatjuk.

— Parancsoljon velünk felséged, viszonzá Caraffa s mind a három jeles férfiú figyelni kezdett.

— Azt gondoltam, szólt a császárné halkán, Magdaléna hercegnőnek halálhírét költjük. Valaki tudatja ezt Rákóczival, s ha ő Magdalénát igazán szereti, bánatnak indul és könnyebben megnyerhetjük az egyháznak.

— A terv nagyon jó, viszonzá Kollonics és bosszús arcáról a komor redők oszladozni kezdtek. Absolon, menjen Olaszországba, vigye meg Rákóczinak Magdaléna hercegnő halálhírét. Mire Rákóczi hazajön, mire az álhír kiderül, addig Rákóczi vagy kolostorban vagy börtönben ül.

Absolon udvariasan fejet hajtott.

— Örömmel vállalkozom a hír megvitelére, mondá, habár szerény nézetem szerint ezzel csak fél munkát végezzünk.

— Egyelőre elég Rákóczit elszakítani kedvesétől, szólt a császárné.

— Igen, nagyon elég, tódította a bíbornok. Absolon úr, kegyelmed hű szolgájával, azzal a bizonyos Kerkóczival, útnak indul és a lehető legkíméletlenebbül tudtára adja Rákóczinak Magdaléna halálát. A felséges császárné és az egyház nem fogják önt jutalmazás nélkül hagyni.

A titkos tanácskozás ezzel a császárné előtt véget ért Caraffa lakásán azonban folytatták.

— Nagy ostobaságot követtünk el, mondá Kollonics, midőn a császárnét tervünkbe beavattuk. Absolon tervét minden körülmények közt és mindenáron végrehajtani kell. Kerüljön pénzbe, vérbe, vagyonba, Rákóczi tűnjék el Olaszország örökké mosolygó ege alatt. Absolon barátom, amit mondtam, megmondtam, Rákóczi regéci vára uradalmaival együtt a kegyelmedé, ha, tervét ügyesen végrehajtja.

— A császárné akarata ellenére végrehajtsam? Kérdé Absolon.

— Igen természetes, viszonzá Kollonics, ő felsége másképen nem is szólhatott, de magában örvideni fog, ha meghallja Aspermont és Rákóczi elvesztet.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

— Jól van uraim, tervemet végrehajtom. De a regéci vár és uradalom az enyém?

— Főpapi szavamra ígérem, az öné lesz.

— A sorrendet gróf Aspermonttal kezdem meg.

— Helyes, hagyta jóvá Kollonics.

A külvárosban fiatal és szép kedvesem van, — folytatta Absolon, — ezzel törbe csalatom a grófot.

— A terv kivitelének részleteit önre bízuk, mondá a főpap. Elutazása előtt jöjjön hozzám, ellátom elegendő pénzzel s Olaszország határáig húszt lovast adok kíséretül.

— Minden bizonnyal jelentkezni fogok, válaszolta. Absolon és ezzel az Aspermont és Rákóczi elleni titkos és magas összeesküvés meg volt pecsételve.

A következő napon Aspermont grófot az utcán, éppen akkor, midőn palotájából kilépett, egy feltűnően szép szőke polgárleány szólította meg.

Azt mondta, hogy édes atyja, ki valamikor szolgája volt a gróf atyjának, haldoklik és fontos titkokat óhajt közölni a gróffal.

Aspermont katonaviselt ember volt s nem szokta meg, hogy személyét titkos cselszövésektől féltse. A különben is bizalmat keltő kinézésű leány szavait igaznak vette és elindult vele.

A szőke polgárleány a külváros végére vezette a grófot.

Itt egy alacsony, régi épületbe léptek be.

Az úton a leány igen kellemesen társalgott. Elmondta, hogy Junkert Leontinának hívják, s apja régóta szenved, de az öreg elhalálása esetén nem marad árván, mert menyasszony, nem sokára esküszik a vőlegényével.

Gróf Aspermontnak eszeágában sem volt gyanakodni.

Bátran lépett a házikóba.

A meglepetés a házikó belsejében érte.

A szőke leány eltűnt mellőle s ő, a gróf, — Absolon Dániellel találta magát szemközt.

A hatalmas termetű férfi a szoba közepén állott és kihívó tekintettel méregette Aspermont grófot.

— Számadásom van önnel, jó uram, szólt Absolon nyersen. Imádkozzék, inertezzen elevenen ugyan ki nem megy többé!

— És mit vétettem önnek, Absolon, hogy törbe csalt és életem ellen tör? Kérdé Aspermont főúri nyugodtsággal.

— Ellenem semmit, uram és parancsolóm ellen azonban igen sokat.

— Ki az ön ura és parancsolója?

— Gróf Caraffa császári tábornok úr, a kit kegyelmed orvtámadással a másvilágra akart küldeni. Ilyen orvul támadtam most önre én is, üljön amaz Íróasztalhoz és csinálja, meg végrendeletét.

Absolon a szoba egyik sarkában álló Íróasztalra mutatott.

— Gróf Aspermont minden percben készen áll farkasszemmel nézni a halállal, viszonzá a gróf rideg büszkeséggel.

— Akkor húzzon kardot, ne mondja, hogy védtelenül öltem meg. Ezennel elégtételt követelek a gróf Caraffa tábornokon ejtett sértésért!

— És én az elégtételt megtagadom, mondá gróf Aspermont szárazon.

— Hitványnak és gyávának nevezem önt!

— Ön, az áruló, ön a csaló, nem sérthet engem. — Vigyázzon, uram. Türelmem elfogy, és nem várom be védekezését.

— Itt állok előtte, bátran, nyugodtan és felemelt fővel. Leszúrhat.

Absolon Dánielt egészen kihozta sodrából a gróf rendkívüli nyugalma és az a fölény, mellyel a gróf vele beszélt.

— Figyelmeztetem, holttestét neje nem fogja viszontlátni. Ha neje számára üzeni valója van, írja le.

— Nincs üzeni valóm. Ön haramia módra reám támad, a rablók és gyilkosok nem törődnek a lemészároltak hozzátartozóival.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

— Én nem vagyok sem rabló, sem haramia. A gróf Caraffa tábornokon ejtett vakmerő támadást bosszulom meg. Egy, kettő, térdre! Kiáltá Absolon haraggal s pallos szélességű kardjával nagyot ütött a közelében álló asztalra.

— Letérdeljek, mondja ön? Szólt a gróf s közelebb lépett Absolonhoz.

— Megölöm önt, megölöm! Rikácsolá a támadó.

— Megölhet, de előbb engedje meg, hogy halkan, nehogy a szomszédos szobákban meghallja valaki, valamit mondhassak önnek.

— Beszéljen.

— Régen ismerem önt, régebben, mint gondolja, kezdte a gróf mondanivalóját.

— Ismerhetett, a munkácsi várban sok országtaposó megfordult.

— Igen, már akkor hallottam önről, mikor még Thököly titkára volt.

— Gyorsan, gyorsan, türelmem rögtön kiapad, indulatoskodott Absolon.

— Megjegyzem, válaszolta a gróf rettentetlen nyugodtsággal, most nem a magam érdekében beszélek. A magam érdekében nincs mondani valóm.

— Talán bizony az én érdekemben szól?

— Igen.

— Nem vagyok reá kíváncsi.

— Úgy meghalok a nélkül, hogy tudná — fia hol és merre van.

Absolon kimeresztette szemeit. Mintha villám sújtotta volna végig, úgy állott a szoba közepén.

— A . . . fi . . . am? Rebegete kis szünet után. A gróf tudja . . . ismeri . . . látta . . . ?

— Nos, Öljön hát meg! Miért nem szúr keresztül? Kérdé a gróf gúnyosan.

— Hah! Még ingerelni merészkedik! Sziszegte Absolon kínos vergődéssel. A fiamról, a fiamról beszéljen ön, kit már tizenöt éve keresek.

— Épen annyi ideje, hogy fiát neveltetem. Anyja, kit ön lelketlenül elűzött

magától, szolgálatomban áll. Aztán hozzátette:

— Mért nem szúr hát ?

Absolon Dániel viharzó lélekkel és feldúlt ábrázattal küzdött önmagával. Szemei vadul forogtak, ajkszéleit izgatottan harapdálta, melle zihált, szinte hörgött a felindulástól.

— Ördög és pokol! Kiáltá majdnem magánkívül. Szerelem gyermek, törvénytelen gyermek, mit is törődöm veled. Nem kell a fiam! Ne szóljon, többé róla, térdre, térdre, végezzünk!

Most gróf Aspermont lepődött meg. Eddig azért volt olyan nyugodt, mert Absolon életéből egy sötét pontot ismert. Fiát titokban ő neveltette, kit anyjával együtt magyarországi csatározásai alkalmával vett magához. Absolon váratlan támadásakor ez a fiú jutott eszébe. Azt gondolta, hogy a fiú említésével meglágyítja a bosszúálló ember szívét. Absolon nagyravágyása azonban nagyobb volt természetes fia iránti szereteténél (pedig nagyon vágyott a fia után!), félt, hogy Caraffa és Kollonics kegyét, s a kilátásba helyezett regéci várat és uradalmakat elveszti.

Szegény sorsból emelkedett magas polcra s vágyott a vagyon és gazdaság után.

Gróf Aspermont pillanat alatt tisztában volt a helyzettel. Kelepcébe csalták, s tényleg életveszélyben forgott. Az ütőkártyát kijátszotta, s az nem használt. Nyugalma rohamosan fogyott, menekülésre kellett gondolnia.

De hogyan meneküljön a nála másfél fejjel magasabb és dühöngő ember körmei közül? S ha menekülhetne is, vajon nincsenek-e Absolonnak cinkostársai?

Gróf Aspermont ekkor bánta csak meg, hogy a szép szőke leány szavára azonnal elindult s útjáról feleségének nem szólott.

— Megölnek és valamelyik eresz, alá vagy pincébe elásnak, gondola magában, s Júlia várhat, soha, soha nem látjuk egymást!

Hideg borzongás futott rajta végig e gondolatra.

Absolon Dániel tombolt, kiabált, lármázott dühében.

A gróf mentőgondolatot keresett. Absolonnak türelme elfogyott és vállon ragadta a grófot.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

— Nyugodtan fogok meghalni, szólta Aspermont egy eszmétől megkapva. Előbb azonban mégis végrendelkezem.

— Ott az írószkőz! Végezzon gyorsan. Gróf Aspermont az íróasztal elé lépett.

Absolon e közben az ajtóhoz ment és megfordította benne a kulcsot.

A gróf ezt a pillanatot használta fel. Midőn Absolon elfordult és az ajtóhoz ment, Aspermont hirtelen kirántotta kebeléből a mindig magával hordani szokott tört Absolon után ugrott és teljes erejével nyakába döfte a gyilkos pengéjét.

Absolon mint egy megsebzett tigris felordított, kardját ütésre emelte, karja azonban erőtllenül aláhanyatlott, s a hatalmas szál ember vértől borítva hanyatt esett a padlón.

A gróf kirohant az udvarra.

Az udvar üres volt, nem állotta útját senki. Kiszaladt az utcára és futva, szaladva, mintha százan és százan üzték volna, a császári palotába rohant.

A szolgaszemélyzet ijedten tért ki előle.

Rögtön a császár elé vezettette magát.

— Itt vagyok újra, felséges úr, mondá a császárnak, és vádat emelek gróf Caraffa tábornok és titkára, Absolon Dániel ellen. Törbe csaltak, megölni akartak, lélekjelenlétemnek és a sors kedvező szerencsájének köszönhetem menekülésemet.

A császár nagyot ásított. Azon idő óta, hogy Aspermont Caraffa megsebesítése alkalmából I. Lipótnál jelentkezett, Kollonics bíbornok megtette a magáét. A császár meg volt nyergelve, Aspermont és Rákóczi ügye Kollonicsra volt bízva.

— Ön, tábornok, vizsgálat alatt áll, szólta a császár hidegen, míg ügye tisztázva nincsen, nem emelhet vádat az ellen, kit épen ön támadott meg alattomosan. Jobbat nem tanácsolhatok, mint azt, hogy — hallgasson, különben a vizsgálat érdekében lecsukatom a tábornokot.

— Megértettem, felség, mondá gróf Aspermont fájó önérzettel. Tudni fogom kötelességemet!

Gróf Aspermont meghajlott és — először életében — szívében gyűlöléssel távozott a császár palotájából.

Nem is volt többé jó embere I. Lipót császárnak soha!

Bécsben pedig futóhírként terjedt el a hír, hogy — gróf Aspermont elszerette Absolon Dániel kedvesét és emiatt rátámadt Absolonra, nyakán halálos szúrást ejtett, s a szegény ember (?) élet halál közt lebeg.

A világ inkább hiszi, a rosszat, mint a jót. Hitelt adott e hírek is, s gróf Aspermont hosszú időre gúny és csipkedés tárgya lett Bécsben.

A hazug hírt Kollonics bíbornok terjesztette, hogy egyrészt félrevezesse a bécsieket, másrészt békétlenséget okozzon gróf Aspermont családi életében.

Rákóczi Júlia azonban ismerte férjét, s nem hogy hitte volna a férjéről mondottakat, de megbotránkozva utasított vissza minden gyanúsítást.

Absolon Dániel nagy betegen feküdt. Felgyógyulásában senki sem bízott. Az általa kieszelt terv végrehajtását azonban Kollonics nem akarta elhalasztani. Magához hívatta tehát Absolon hű és mindenre kész szolgáját, Kerkóczit, s rávette, hogy egyedül induljon Olaszországba, gazdája tervét végrehajtani.

Kerkóczi jó pénzért vállalkozott Rákóczi Ferenc elemésztésére, s pénzzel és élelmiszerekkel jól felszerelve, öt lovaskatona kíséretében Olaszországba indult.

Absolon Dániel a halállal vívódott, gróf Aspermont és neje pedig a Rákóczi-birtokok megtekintésére

Magyarországba készültek.

A gróf lelkületére igen nagy hatással volt az, hogy ő — ki soha senkit nem bántott s embertársaival mindig csak jót cselekedett — gyors egymásutánban két emberre volt kénytelen békés időben fegyveres kezét emelni.

Először a Magdaléna és Rákóczi Ferenc boldogságáért terítette földre a kémkedő Caraffát, másodsor önvédelemből ejtett halálos sebet Caraffa hűséges titkárán, az áruló és támadó Absolon Dánielen.

Boross Vilmos

- Elbeszélő költemény -

*Jelige: „Si Deus pro nobis, quis contra nos?”
Rákóczi jelmondata*

Gondolj hitvesedre, József, György fiadra!
Kiket fölnevelni csak te vagy hivatva;
Milliókat érhet fejedelmi kincsed,
Hát ha nem egyebet, - vagyonod tekintsed!
Földönfutó koldús léssen majd belőled,
Törvénykönyv betűi ítélnek felőled;
S ki az, a kiért szíved áldozatra készül:
Szerető hazád is kitép a szívébál!”

Rákóczinak lelke megdöbben e szóra,
Lángoló szemével néz a csábítóra:
Mit beszél ez asszony?... Szörnyű a mit mondott,
Szívében egy oltárt kegyetlen lerontott.
Nem családja, kincse növeli most búját,
Az ő szívét nagyobb szenvedések dúlják;
Az, a kiért áldoz, a haza szent földje,
Az vonná meg egykor szeretetét tőle?

És mint az oroszlán, ha ugrásra készül,
Rákóczinak vére fölgyúl e beszédnél;
S mintha vihar jönne messze valahonnan,
Haragos moraj kél ajkairól nyomban:
„Mit akarsz te asszony? Átka szép nemednek!
Ó, hogy még ilyen nők anyától teremnek!
Ki küldött? A császár? avagy szolga népe
Csábító szavakkal Rákóczi elébe?

„Mondd meg a császárnak: nem kell a kegyelme!
Én vagyok az ország szabad fejedelme!
Hitvesem, gyermekim vesszenek el árván,
Mintsem, hogy megmentsem becsületem árán!
Ott, a honnan Zrinyit a vérpadra vitték,
Nagyapám arczáról hullott a veríték;
Bécsújhelyi börtön nem fogott ki rajtam,
Minden véres csöppjét fölcsókolta ajkam!”

„Rákóczi ne vétkezz! Ó, hajolj a szóra!
Közeleg sas szárnyon az utolsó óra.
Jöjj velem! Az éjfél ráborúl nyomunkra,
Még ma elvezetlek a mi táborunkba!
Nézd, itt van az írás, a császár kegyelme,
Te leszel ezentúl Erdély fejedelme;
Szövetséges társul fölemel magához,
S az ő dicsősége reád is sugároz!

„Jöjj! Lásd, én bevallom, a mit sose mondtam:
A mióta élek, éretted rajongtam!
Szerettelek forrón, te Istenem voltál
Akkor is, a midőn másfelé hajoltál!
Ajkammat kínálok, forró mint a láva,
Borúlj a szívemre, szerelmem királya!
Ég s föld minden kéje ragyog a szememben,
Jöjj, hadd égjünk együtt e nagy szerelemben!

„Vérem minden csöppjét odaadom néked,
Ezt a vért, mely kíván, követel és éget!

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

Beléd száll a lelke, csak a tied léssen,
S te a hősök-hőse az enyém egészen!
Átölelsz karoddal, összeolvad lényünk,
örökös csókszapor lesz a mi beszédünk;
S ez a tűz szívünkben hamuvá nem válik,
Égni fog örökké utolsó óráig!”

S mint mikor a szélvész hirtelen elhallgat,
Mélységes csönd váltja föl a nagy izgalmat:
Rákóczi ajkai némaságba vesznek,
Csak nagy testén látszik, hogy néha megreszket.
Nézi a szép asszony kívánatos ajkát,
Lihegő keblének emelkedő halmát,
S mintha bőre alatt futó tűz szaladna,
Megtántorodik, - de csak egy pillanatra.

Azután a mámort lerázza magáról,
Rettenetes harag kel az ajakáról;
Úgy ömlik egyszerre a sok szó belőle,
Mint a zúgó patak, ha nincs gát előtte.
Mit neki most mámor? Legyőzi a testét!
A világ kaczagná, ha ő most elesnék!
Legyen lánczraverve gerjedő szerelme,
Hallgasson el a szív, mikor szól az elme.

„Asszonyom! Elég volt! Fusson, a míg futhat!
A ki tűzzel játszik, maga is meggyúlad!
Nincs több szavam önhöz, sem a császárához,
Siessen azonnal Pálffy táborához!
Rákóczi csak egy van az egész világon,
Ez a föld, hol állunk, - ez az én világom!
Kalászos rónája, bércze, hegye, völgyse,
Ez az én szerelmem, - a haza szent földje!”

„Nem kell a szerelmem? tűzben égő ajkam?
A ki veled voltam minden gondolatban!
Eltaszítsz magadtól, mint egy hitvány rongyot,
Melyről az utolsó koldús is lemondott?
Ne feledd Rákóczi, hogy ma nálad voltam,
Ne feledd, hogy egyszer szívedhez hajoltam!
Tört ütök szívedbe: leghívebb vezéred
Az enyém! a miénk! Elárúlt ma téged!”

„Leghívebb vezérem? Melyik az? ó Isten!
Hűséges mindenik, itt áruló nincsen!
Nevezd meg te néember!” – s megszorítja karját,
De az békén tűri szaggató fájdalmát.
„Ha nem lennél asszony, vérpadra dobnálak!”
„Dobj hát hős Rákóczi, meghalok utánad!”
„Menj, az égre kérlek, rettenetes asszony,
Nehogy tiszta kardom vérrózsát fakasszon!”

„Vérrózsát? Azt várom! édes lesz halálom!
Azt is Rákóczinak karja közt találok!”
... Föltépi ruháját keble szelid halmán,
Ezzel akar győzni Rákóczi hatalmán.
S mintha tiszta hóból piros rózsa kélne,
Bevillan az édes bimbópár szemébe,
Mámorító illat száll a levegőben...
Rákóczi csillaga most lesz lemenőben.

Férfi vagy Rákóczi! teljes, egész ember,
Győzd le a szívedet lángoló eszeddel!
... Vonaglik az arcán a szerelem vágya,
Nagy bűvölet van az együttes magányba.
Remegve közelít, delejes erővel,
Ha boldog lehetne egy perczig e nővel!
De aztán megcsillan szeme villanása,
S befedi a keblet, hogy többé ne lássa.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

**Föltépi a sátozt s kikiált keményen:
„Illosvay péter, hűséges vezérem!
Álljatok fegyverbe! Lovagok kísérik**

**Azonnal a grófnőt a tiszai révig!
Riadót fúvassál, ébredjen a tábor,
Zúgjanak a hegyesk ágyuk morajától!
Harcolni fogok, míg vért izzad az arczom,
Ma lesz az utolsó élet-halál harcrom!**

**Harsognak a kürtök, paripák nyihognak,
Lobogó fáklyával harcosok tolongnak;
Megmozdúl a tábor, indulóra készül,
Egész Tisza völgye hangos a beszédűl.
Czinka Panna húzza lelkes indulóját,
Lengetik Rákóczi selyem lobogóját,
Táncszekerek, ágyuk dőbörögve jönnek,
S nekivágnak gyorsan a fagyott mezőnek.**

Révai Károly (Nagyság, Déva mellett)

Majzer Mónika

A RÁKÓCZI-EPOSZ SZÖVEGKRITIKÁJA

A XVII. századi ismeretlen szerzőjű *Rákóczi-eposz* szövegkritikájának elkészítése közben az eddig csupán 1988-ban megjelent mű körül számtalan új kérdés merült föl. Alább az új szövegkritika módszerével - különös tekintettel a narráció problémakörére -, majd a felhasznált átirások kapcsolatával foglalkozom.

A szerzői megszólalásokról Halupka Ilona jóvoltából már olvashattunk az *Iris* 1997. áprilisi számában, így csupán az eposz új átírásával kapcsolatos néhány kiegészítést teszek. A versmondatok mai szintaktikai szabályok szerinti központozása, valamint az idézőjel és gondolatjel, tehát a mai idézéstechnika alkalmazása a párbeszéd és szereplői megszólalások felismerését nagymértékben megkönnyíti. A korábbi átirások az idézőjel használatát elutasították, mondván: az erőteljes beavatkozás az eredeti szövegbe. Jómagam Zrínyi eposzájának átírásait és a *Rákóczi-eposz* oly sok mindenben, így ebben is következtelen szerzőjének (vagy másolójának) néhány gondolatjeles megoldását tartottam szem előtt. A *Szigeti veszedelem* modern szövegkritikái Négyesy óta a szereplői megszólalásokat idézőjellel, ezen belül a szerzői kiszólást pedig zárójellel jelzik: „»Ihon már, vitézek (így szól törököknek), / Kit ohajtva vártunk...«" (III, 56), vagy: „De az élő Isten kész lőn megfélelni: / »Te akarod-é én tanácsomat tudni...«" (I, 26).

A *Rákóczi-eposz* szerzője többféle, kevésbé egységes megoldással él. Idézőjelet egyáltalán nem használ, s a lapszéli szerzői megjegyzések közül ugyan több az egyes szereplők megszólalását jelzi, ám nem találunk minden megszólalásnál ilyen jelölést. Zárójellel többször alkalmaz, de csupán egyszer idézéstechnika céljából: „Uram, nem oly messze táborról (így szólnak) / Mentünk vala..." (III, 133). Gondolatjelet ugyanezen célból két helyen tesz ki: „Sok fogadásodra - mondja - tudod, király..." (IV, 174), és „Nem tagadjuk - úgy mond - nemes republica..." (IV, 240). Én tehát az új átírásban a könnyebb és egyértelmű megértés végett az idéző- és gondolatjel együttes használata mellett döntöttem, a szerzői lapszéli megjegyzéseket meghagytam, csupán a szöveg bal oldalán, értelemszerű helyükön tüntettem fel őket.

A szövegkritika elkészítéséhez felhasználtam Dézsi Lajosnak az 1920-as évek második feléből származó másolatát, a szegedi József Attila Tudományegyetem Irodalomtörténeti Tanszékének gépiratát, valamint a *Rákóczi-eposz* eddigi egyetlen teljes, Szigeti Csaba-féle 1988-as kiadását. Mindhárom forrás, melyből dolgoztam, sajátos jelleggel bír.

A Dézsi-hagyatékban fellelhető másolat két kéz munkája. Az első tizenegy lap szép, ívelt betűkből álló „iskolás” írással készült, a szöveg könnyen olvasható, mégis több kérdéses esettel találkozhatunk, különösen a magánhangzók hosszúságának megállapításakor. Ez a többértelműség eredményezte, hogy az ugyanarról a kéziratról készült Szigeti-féle kiadás és a szegedi gépirat között már a tizedik sorban eltérés mutatkozik. Szigetiné: „nagi elméjű Pallást”, a gépiratban: „nagy elméjű Pallást”.

A kézirat 259. soránál (II, 31) történt a váltás. A másoló szintén jól olvashatóan, az ortográfiai finomságokra jobban figyelve folytatta az írást. Mindketten igyekeztek a leghívebben visszaadni a kézirat írássajátosságait, ezt jelzi számtalan visszaigazítás, a mai helyesírás átjavítása. Mindezek ellenére felvetődik a kérdés, vajon mennyire pontos a másolat. Előfordulhat, hogy a nyelvi-helyesírási automatizmus győzedelmeskedett néhány helyen, például amikor „Timus” helyett az 525. sorban (II, 98) a kiejtésnek megfelelően „Timusz” alak szerepel. Az ilyen típusú eltérések azonban visszavezethetők a szerző következtelenségére is, így nem javíthatók, legalábbis addig nem, amíg egy talán létező lappangó másolat meg nem cáfolja őket.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

A Szigeti Csaba-féle kiadás célja a szöveg betűhív közlése volt. A figyelmes munka ellenére felfedezhető néhány eltérés - noha csupán a fonémák szintjén - a Dézsi-hagyatékbeli kézirat és a kiadás között. Betűtévesztésre példát az eposz 3741. sorában (V, 71) találtam, ahol a „tehet” helyett Szigeti a „tehát” szót használta. Ez egyféle értelmezési kísérletre enged következtetni, noha ennek Szigetinéél jelöletlenül kellett volna maradnia.

Érdekes tévesztés a kérdéses esetekben mindig a hosszú magánhangzós megoldást választó Szigetinéél, hogy az 1408. sorban (III, 115) a kéziratban tisztán „feniú fáknak” olvasható fenyőfák helyett „fenyü fáknak” megoldást alkalmazott.

A tévesztések következő kategóriáját a mássalhangzót betoldó esetek alkotják. Az 1291. sorban (III, 86) olvasható „előjárójoktól” helyett a kiadás az „előjárójoktól” szóval él, ami az eposzban oly gyakran használt „elő járó” kifejezéssel (következésképpen mindig külön írva) indokolható. A 3266. sor (IV, 308) „szerentsiéy” helyett szereplő „szerentsiésy” esetében már nem adható ilyen világos magyarázat.

A tévesztések harmadik csoportjába az egyes mássalhangzók elhagyását soroltam. Egy esetben, a 2760. sor (IV, 181) „leg nevezeteseb” szó „leg nevezeteseb” formára alakításakor ez a kiejtésre vezethető vissza, a 2079. sor (IV, 11) „Az helyett” - „A helyett” és a 3145. sor (IV, 278) „udvarában mentem” - „udvarába mentem” kifejezések felcserélése pedig a mai nyelvhasználatra utal.

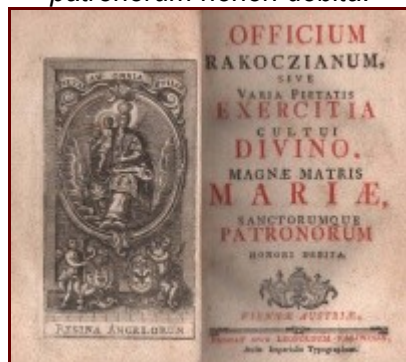
A harmadik forrásként felhasznált szegedi gépirat az eposz 1988. évi betűhív kiadásánál szabadabb átírás. Bár helyesírás szempontjából megtartja a korabeli kiejtés szerinti elvet, csupán interpunkcionálisan oly sokat ad a kézirathoz, hogy az eposz értelmezését, mai megértését nagymértékben elősegíti. Ezen célkitűzésében érintkezik legjobban az új átírással.

A *Rákóczi-eposz* jelenleg fellelhető legrégebbi forrása a Dézsi Lajos hagyatékában található másolat. Eme kézitról készült átírások, valamint az eposz csupán egyetlen alkalommal megvalósult teljes kiadásának ténye joggal szorgalmazhatják a mű újabb megjelentetését. Modern átírásával és értelmezésével a régi magyar irodalom jelentős értékkel bővíthet.

www.c3.hu/~iris/98-2/majzer.htm

Officium Rakocianum

Lot 579: Officium Rakocianum, sive Varia pietatis exercitia cultui divino, magnae matris Mariae, sanctorumque patronorum honori debita.

sive Varia pietatis exercitia cultui divino, magnae matris Mariae, sanctorumque patronorum honori debita. Viennae, (1773.) Kaliwoda. 1 t. (címképmetszet), 10 lev. 479 l. Korabeli papírkötésben. Az imádságoskönyv I. Rákóczi Ferencről kapta a nevét. Az ifjú I. Rákóczi Ferenc ugyanis 1662-ben mecénása volt egy Nagyszombatban kiadott latin nyelvű Manualénak. Ez a társulati használatra kiadott kötet tekinthető az *Officium Rakocianum* előzményének. A Rákóczi nevet és címet az imádságoskönyv feltehetően csak 1676, I. Rákóczi Ferenc halála után kezdte viselni: pontos évet nem lehet tudni, hiszen az első ilyen című kiadvány csak 1693-ból maradt fenn. Az *Officium Rakocianum*ok, e laikus breviáriumok tartalma azonban nemcsak a kialakulása első évtizedeiben, hanem később is több módosuláson, szerkezet-változáson ment keresztül. A magyar nyelvű *Officium Rakocianum*-kiadások függetlenek a latintól, annak nem fordításai, hanem önállóan alakultak ki még a 17. században. Az *Officium Rakocianum*nak, mint sok más kedvelt imakönyvnek, igen fontos részét képezték az illusztrációk. A latin nyelvű kiadások általában magasabb használói körnek készültek, igényesebb rézmetszetekkel, míg a nemzeti nyelvű, szélesebb rétegeknek szánt kiadásokban inkább szerényebb réz- ill. fametszetek fordultak elő. A leggyakoribbak a címlap előtti *Patrona Hungariae*-metszetek.

http://axioart.com/index.php?set_lang=de&op=live_item&id=114...

Kosztolányi Dezső: Rákóczi

(Bemutató a Nemzeti Színházban)

Aki történelmi tárgyhoz nyúl, azt két veszedelem fenyegeti. Először: vigyáznia kell, hogy alakjai az I., vagy a XVII. században ne telefonozzanak egymásnak s ne töltőtollal írják alá a szerződéseket. Másodszor: vigyáznia kell arra is, hogy alakjai a viláért se beszéljenek úgy, mint az I. vagy XVII. században játszódó történelmi drámák szereplői. Mind a kettő egyaránt rontja a káprázatot.

Vannak történelmi alakok. De az író előtt csak emberek vannak. Mert bár a történelmi alakok megalkották a maguk fényes pályafutását historiában, könyvekben, képzeletben, az író semmisen menti föl attól, hogy megint újra alkossa őket, akár csak egy mai ügyvéd bojtárt, vagy villamos kalauzt rajzolna. Maga a történelem - a sivár eseménysor - lázalom, melynek nincs tanulsága, vagy csak egy tanulsága van, hogy évszázadok során minden ismétlődik. Ebbe kell lelket lehelni összefogó, de nem általános elvvel. Egy dicső vezér feltámasztásához épp oly kis isteni, - vagy inkább emberi? - szikra szükséges, mint ahhoz, hogy egy képzelt figurát, egy ügyvédbojtárt, vagy egy villamos kalauzt hívjunk föl a semmiből. Így a "történelmi dráma" élet lesz, olyan, mint a költészet álom élete, valamit tükröző, pár századdal visszatolva. Ez pedig mindenkit érdekel azt is, aki a történelmi könyv nyomán nem "ismeri föl" a história egyes mozzanatait, a magyart éppúgy, mint a svédet, kínait, mert emberi.

Voinovich Géza tanult fő, nemes ízlés, finom lélek. Sok értékes tanulmányért vagyunk neki hálásak. Nyelve csiszolt, kimunkált. Amit fontebb vázoltam, azt ő jobban tudja nálam. De csak az első veszedelemtől szabadult meg, történelmi műveltsége folytán, a kisebbtől, az anakronizmustól. A másodiktól nem. Rákóczi életét ábrázolja, pontról-pontra, otthon, az ónodi országgyűlésen, a rodostói magányban, de nem alkotja újra, nem hozza közelünkbe. Elfogulatlan ítélő s egyformán osztja az igazságot, kurucok, labancok felé és olykor - Rákóczi látomása előtt - fölényes értelmével távlatot is tár fel. Alakjai azonban csak egyik rekeszében tartják a magánügyeket, másokban a közügyeket. Nem emberek. Ezért a cselekmény csak a történelem sínjén mozog, évszámok szerint, nem a maga tengelyén.

Ha talán nem a hős egész életét mutatja be, csak egy részét, egy oldalról, valami önkényes elhatározás alapján, melyet költői teremtő erőnek is nevezhetünk, akkor jobban látjuk az egészet.

<http://epa.oszk.hu>

1904

KISKUNHALAS

Damkó József: Búsuló kuruc

(Forrás: Kiskun-Halasz Helyi Értesítője, 1904. november 30.)

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

Avatása: 1904. november 27.

Helye: Kossuth és Bercsényi utca sarkán.

A talapzat egyik oldalán a következő felirat olvasható:

„A II. Rákóczi Ferencz fejedelem hadseregéből Deák Ferencz parancsnoksága alatt 1703-ik évi okt. hó 3-án e téren harcolt 3000 kurucz vitéz közül Istenért, Hazáért, Szabadságért hősi halált halt 234 kurucz emlékezetére Kiskunhalas város kegyeletes közönsége 1904”

Az északi oldalon Endrődi Sándor Kuruc nóta című verse látható:

Halálos némaság
borítja fátyolát
a honi határra.
Vége a viharnek.
A levert magyarnak
nincs harcza csak álma.
Sűrű sötét éjbe
szállt le dicsősége.
Szép napja világa
ha néha fölébred:
Szomorúan nézhet
sohajthat utána.

Forrás

A szobor leleplezési ünnepségén a következő vers hangzott el:

Fülöp Sándor: Óda a kiskunhalasi kurucz-szobor leleplezésén

Ti névtelen hősök, sírotok ölében,
Hasson le hozzátok e rivalgó "éljen"!
Takarja porotok kétszázados avar:
Nem felejt bennetek! a kései magyar.
Tűnjön szemetekről kétszáz évnek álma!
Koszorú kezünkben: hősi babér, pálma!

Legyőztek bennetek! De nem kétszáz évre,
Ti fényes napotok fölragyog az égre.
Tárogató harsan, lelkesebben, szebben:
Hazajó Rákóczy diadalmenetben!
Végig néz a hazán felséges két szeme:
"Hála néked, hála, Magyarok Istene!
Nem volt hát hiába hő vérnek omlása,
Jó kurucz vitézek rakásra hullása!
A munkácsi sáncztól Pozsony végváráig,
Trencsén mezejétől Brassó kőfaláig
Magyar még a magyar!"

Duna-Tisza közén, a földre ha lenéz,
Itt áll őrt, itt várja egy kurucz közvitéz!

Csak egy szegény legény! Olcsó volt a vére,
Küzködés, nyomorgás az édes testvére.
Karddal szántá földét, vérrel boronálta,
Mégis ő Fölségét igazán szolgálta.
Neve nincsen neki. Egy ember a népből,
A névtelen hősök dicső seregéből.

Meghalt a hazáért. Mi volt rá az oka?
Tenyéri belőle nem volt a birtoka.

Csupán csak egy sírhely. Azt se maga bírja,
Sok századmagával fekszik egy sírba.

Szegény kurucz vitéz! Mi vitt hát csatára?
Mért szántad életed nyomorú halálra?
Nem hírért, nem kincsért, magad jobbvoltáért:
Fajodnak, népednek megmaradásáért!
Azzal mentél harczra: "Apámért, anyámért,
Meghalok én még ma, magyar nemzetemért!"

Régi pogányok, ha csapástól sujtattak,
Istent engesztelni ifjakat áldoztak.

Szabadságért elhullt véres áldozatok,
Megmaradást, békét nyertünk általatok!
Értünk égtetek el a haza oltárán,
Meváltottatok a ten-véretek árán!

Nem halt meg, kire csak egy szív emlékezik:
Örökkön él, ki a hazáért vérezik!
Hamvát ha szétszórja északnak zord szele,
Honfiszívekbe száll minden kis porszeme!
S bátrabban ver szívünk, szemünk a napba néz:
Új életre támad bennünk egy-egy vitéz!

S jöjjön bármily idő! Bizakodva várjuk!
Helyünket békében, viharban megálljuk!
Békében a labancz csendes munkájával,
Harczban a kurucznak csattogó kardjával!
Édes magyar hazánk!

Ha földeddel vegyül Rákóczi szent pora,
Nagy leszel és szabad! Rab nem lehetsz soha!

A szobor története

1903 februárjában a Kiskunhalasi Kaszinó vigalmi bizottsága lakomát rendezett elnökük, dr. Nagy Mór polgármesterré választása alkalmából. Az ünnepségen Gaál Lajos megemléltette, hogy október 3-án kétszázadik évfordulója lesz a halasi csatának, s ebből az alkalomból állítsanak szobrot. A polgármester mellé állt a kezdeményezésnek és gyűjtést indítottak a szobor javára. Megállapították a szobor helyét: "a Kánnás-ház elé a Fő-utca tengelyébe, arccal a városnak". A polgármester Damkó József pesti szobrászt kérte fel a szobor elkészítésére, aki Hikisch Rezső építőművésszel közösen készítette el tervét. A Képzőművészeti Tanács szobrászati szakosztálya "a mintát megtekintvén felfogásban és kifejezésben egyaránt sikerültnek találta. Különös dicsérettel emelte ki a kuruczok stílusbeli pompás magyarságát és az egész megoldásnak magyaros jellegét". A tanács javasolta, hogy az alkotás kemény kőből készüljön, az anyagiak azonban csak a sósókúti homokkőből való kifaragást biztosították.

(A fotók 2012. július 6-án készültek.)

Az oldal összeállításáért köszönöm szépen a kiskunhalasi [Martonosi Pál Városi Könyvtár](#) munkatársainak, különösen Horváth Etelka segítségét.

<http://beszelamarvany.lapunk.hu>

Esze Tamás és a só

A **tarpai Esze-család** 1565-től ismert a forrásokból. Családfájuk a híres kuruc brigadéros nagyapjától, az "öreg" Esze Tamástól vezethető le. Ő 1648-ig Ecsed várához tartozó katonaparaszt ("szabad draban", majd marhával szolgáló jobbágy volt. Fia, szintén Tamás, 1674 -ben nincstelen gyalogszeres jobbágyként tűnik fel, 1683-ban pedig már csak özvegye, Márton Anna szerepel három fiával, s volt egy lánykájuk is. A három fiú Márton, János, valamint a nagyapja és apja nevét viselő **Tamás közül a legfiatalabb** játszott történelmi szerepet mint a **Rákóczi-szabadságharcot előkészítő szegénylegény-mozgalom vezetője**, majd a kuruchadsereg magas rangú tisztje. Ő 1666 körül született, felesége, Bíró Anna, valószínűleg Debrecenből származott. Egyetlen leánykájuk Erzsók korán elhunyt.

Esze Tamás részt vett az 1697. évi **hegyaljai felkelés** megszervezésében, de Károlyi Sándor szatmári főispán még a felkelés kitörése előtt **fogságra vetette**. Kis Alberttel együtt előbb Nagyarólyban, majd Szatmár várában raboskodott. A mozgalom vérbefojtása után szabadon engedték, s mint Károlyi írja "nyugodtan élt övéi körében ... csendesesen viselte magát otthon, adózásainak eleget tett, ... **sókereskedéssel** tartatta fenn életét.

A só egészen a XIX. századig a legalapvetőbb **ételízéscsökkentő és tartósítósó** eszközként jelentős szerepet játszott a mindennapi életben, s nélkülözhetetlen volta rendkívül fontossá tette a gazdiság számára is. A **történelmi Magyarország gazdag sóbányáinak** jövedelme királyi felségjog alapján a kincstári bevételek jelentős hányadát tette ki. **Tarpa és Esze Tamás életében különös jelentősége volt a sónak**. A falú adójában az egyik legjelentősebb tétele volt az a 420 kósó, amelyet évente kellett beszolgáltatniuk Ecsedre. Ez a szokatlan adónem bizonyára a helyiek kereskedelmi tevékenységéből eredeztethető, számos adatunk van ugyanis arra, hogy Máramarosból **tarpai fuvarosok** szekerezték a sót a Tiszáig. A **hegyaljai felkelés után Esze Tamás is sókereskedésből tartotta el családját**, és éppen a sótisztítással való összetűzése miatt vált földönfutóvá. A Brezáni Kjáltvány is a "sókat, kenyereinket elvevő" idegen elnyomók ellen szólította fegyverbe az ország népét. Rákóczi államában szintén meghatározó volt a **sómonopólium** haszna, sőt különösen kezdetben, majd a rézpénz forgalmán megszűnése után a só mint fizetőeszköz is szerepelt: a fejedelem gyakran kósóban utaltatta ki tisztjeinek elmaradt zsoldját.

A református Esze Tamás

A reformáció feltehetően **1552-ben Beregszászról terjedt át Tarpára**, s a falu szín református községgé vált. Az erőszakos ellenreformáció korábban, 1672 márciusában Báthory Zsófia fejedelemasszony - mint Tarpa földesura - elűzte Istvándi András prédikátort, s egy katolikus páttert helyezett a fala, akit azonban hamarosan kuruc felkelők hurcoltak el. Báthory Zsófia ekkor egy licenciatust és egy fiatal iskolamestert állított a helyére, s a kölcsönös kegyetlenséggel folyó vallási villongások során a mestert felkoncolták a licenciatusnak azonban sikerült megszöknie. Báthory Zsófia erre visszatéréssel élt, kálvinista prédikátort vetett tömlöcbe Munkácson. A Tököly felkeléstől kezdve azután viszonylag háborítatlanul élhetett a református gyülekezet, s büszkén vallották hogy 1848/49-ig egyetlen "pápista" sem élt Tarpán.

Természetesen maga **Esze Tamás is református volt.**, s forrásaink tanúsága szerint nem csupán gyakorolta vallását, de társadalmi emelkedésének megfelelően felekezetének patrónusa is lett. **1705-ben 100 magyar forinttal támogatta** az akkoriban helyreállított sárospataki kollégiumot, s ezzel az egyszerű parasztkapitány jómódú nemesi tisztársaihoz hasonló áldozatot vállalt: Vay Adám udvari kapitány és Szemere László brigadéros is hasonló összeggel járult hozzá a nagyhírű iskola költségeihez. 1705-től kezdve rendszeresen két pataki diák tölti az ünnepeket Tarpán, Eszééknél. Miután Esze Tamás utódok nélkül hunyt el Erzsó nevű leánykájukat korán elvesztették-, ez a patrónusi cselekedet minden bizonnyal a gyermektelen házaspár örömét is szolgálta. 1703 augusztusában Esze Tamás levelében kérte Eöri Lászlót tarpai prédikátort, hogy vállalja a tábori szolgálatot ezredének katonái mellett: "édes Komám Uram, - írja - ha kegyelmednek kedve volna reá, ...isteni szolgálatra közinkbe jöne, mást kegyelmed helyett nem keresünk". Ez az adat annál is inkább figyelemre méltó, mert maga a fejedelem is csak 1705 végén rendelte el egyöntetűen **tábori lelkészek** alkalmazását a hadseregben, ráadásul Esze Tamás a saját és katonái pénzéből ajánlotta fel egy összeget a pap számára. Eöri László ugyan nem fogadta el Esze Tamás hívását, mégis az Esze-gyalogezrediben szolgált a **kuruc hadsereg első táborigazgatója**, az Ő neve azonban Sajnos nem maradt fenn. Utóbb Vecsei István, majd Besenyei János, végül Abonyi Mihály lett a regiment prédikátora.

Esze Tamás (Gy. Szabó Béla faragmánya)

Esze Tamás gyalogezredében harcoltak

Az összeállítás az 1706. évi mustrakönyv névsora alapján készült

Tisztek és altisztek:

Esze Tamás ezereskapitány és az 1. szd. főhadnagya 40 éves, nős

Esze János vicekapitány és a 2. szd. főhadnagya 45 éves, nős

Szász András főhadnagy 30 éves, nős (12. szd.)

Rácz János vicehadnagy 36 éves, nőtlen (2. szd.)

János Deák vicehadnagy 26 éves, nőtlen (12. szd.)

Szilágyi Mihály zászlótartó 25 éves, nős (7. szd., a pudmerici csatában megsebesült)

Tót Lukács strázsamester 45 éves, nőtlen (2. szd.)

Kónya Ferenc furír 29 éves, nőtlen (6. szd.)

Nagy Ferenc furír 28 éves, nőtlen (9. szd.)

Sütő András furír 28 éves, nőtlen (2. szd.)

Német György dobos 15 éves, nőtlen (3. szd., beteg régen Tarpán)

Kása Máté káplár 28 éves, nős (2. szd.)

Majtini András káplár 30 éves, nős (2. szd.)

Nagy György káplár 38 éves, nős (2. szd.)

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

Közlegények:

- Almásy János 25 éves, nős (2. szd.)
Barany Mihály 30 éves, nős (2. szd.)
Barát András 25 éves, nős (2. szd.)
Bede Miklós 25 éves, nőtlen (2. szd.)
Bot Istók 25 éves, nős (2. szd.)
Böde János 25 éves, nőtlen (2. szd.)
Büte Tamás 26 éves, nőtlen (2. szd.)
Contra György 22 éves, nőtlen (10. sl.d.)
Contra Mihály 35 éves, nőtlen (2. szd.)
Cser Sámuel 25 éves, nőtlen (2. szd.)
Csillag Márton 24 éves, nőtlen (2. szd.)
Ecsedi András 28 éves, nőtlen (2. szd.)
Fábián András 19 éves, nőtlen (2. szd.)
Fábián Márton 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Fagjas Pál 23 éves, nőtlen (2. szd., édesanyja halála miatt szabadságon)
Fodor András 24 éves, nőtlen (2. szd.)
Garha Ferenc 25 éves, nőtlen (2. szd.)
Gati Istók 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Gergely István 32 éves, nős (2. szd.)
Gozt Bálint 40 éves, nőtlen (2. szd.)
Hegy Mihály 26 éves, nős (2. szd.)
Jakab Mátyás 25 éves, nős (2. szd.)
Kelemen Tamás 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Kocsis János 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Kondor András 20 éves, nőtlen (2. szd.)
Koni. . y István 26 éves, nőtlen (2. szd.)
Kopocsi Imre 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Kurucz István 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Kusta [?] Mihály 25 éves, nőtlen (2. szd.)
Lankó András 28 éves, nőtlen (2. szd.)
Lőrincz István 40 éves, nőtlen (2. szd.)
Mihály András 30 éves, nőtlen (2. szd.)
Mihály István 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Montusin [?] Mihály 25 éves, nőtlen (1. szd.)
Nagy Pál 23 éves, nőtlen (2. szd.)
Péter Gáspár 26 éves, nős (2. szd.)
Péter István 24 éves, nőtlen (2. szd.)
Predó János 28 éves, nős (1. szd.)
Rác András 26 éves, nőtlen (2. szd.)
Roza András 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Simon János 25 éves, nőtlen (2. szd.)
Sipos András 20 éves, nőtlen (2. szd.)
Sipos Istók 25 éves, nőtlen (1. szd.)
Siti János 24 éves, nős (2. szd., a nagyszombati csatában megsebesült)
Sriti [?] Mihály 23 éves, nőtlen (2. szd.)
Szabó András 26 éves, nőtlen (2. szd.)
Szabó István 28 éves, nős (2. szd.)
Szabó Márton 30 éves, nőtlen (2. szd.)

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

Szabó Mihály 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Szabó Mihály 38 éves, nőtlen (2. szd., beteg otthon)
Szász János 18 éves, nőtlen (2. szd.)
Szénás István 27 éves, nőtlen (1. szd.)
Szűcs István 30 éves, nőtlen (2. szd.)
Takács János 22 éves, nőtlen (2. szd.)
Tarpai Illés 24 éves, nős (2. szd.)
Tordai István 26 éves, nőtlen (1. szd.)
Tót Mihály 28 éves, nős (2szd.)
Zagyva Mihály 30 éves, nős (2.szd.)

http://www.tarpa.eu/home/Home_Allink.php?allink_id=23&tura_i...

Időskori szerelmem: a tárogató

Beszélgetés Lovag Dr. Szabó János ügyvéddel, nyugalmazott földművelődési miniszterrel

(Ügyvédvilág 2011/5)

Ősi nemzeti hangszerünk a tárogató. Hangját hallgatva megnyílik előttünk a világ. Ázsiából török és arab közvetítéssel jutott Európába, töröksíp néven. A Rákóczi-féle szabadságharc idején a kuruc világ jelképévé vált, s ettől az időtől kezdik tárogató néven emlegetni.

Dr. Szabó János

1937-ben Tápiószentmártonban született, a szegedi JATE Állam- és Jogtudományi Karán végzett 1960-ban. Előbb más területeken dolgozott, majd 1965 óta ügyvéd Győrben.

1989-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1990-ben országgyűlési képviselő lett, később frakcióvezető, 1993–1994 között pedig földművelésügyi miniszter. A Győr-Moson-Sopron Megyei Ügyvédi Kamara tagja, jelenleg ügyvédként tevékenykedik. Ismert zenei előadója rendezvényeknek, mint az ősi magyar hangszer, a tárogató avatott megszólaltatója.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

Mióta szerelmese a tárogatónak? Közel 16 éve. A középiskolába nem vettek fel az énekkarba azzal az indokkal, hogy nincs jó hangom. Persze ebbe én nem nyugodtam bele és felnőttként megtanultam furulyázni.

Mindig mondogatta a tanárom, hogy szép a furulya hangja, de az igazi, az a tárogató.

A szocializmusban tárogatót csak kéz alatt lehetett venni, 1989-ben egy újsághirdetésben ráakadtam, hogy egy faluban van eladó.

Azonnal elmentem azzal az elhatározással, hogy akár mennyiért adják is, megveszem.

Sikerült 8000 Ft-ért megvásárolnom, de közbejött a politika, beléptem a Független Kisgazdapártba, képviselő, majd miniszter lettem és a tárogatózással nem tudtam foglalkozni.

Amikor 1994-ben kiléptem a politikai életből, szereztem egy tanárt, mert nagy volt az akaratom, hogy megtanuljak a tárogatón játszani.

Egy évig tanított egy tanár, majd később szereztem egy újabb tanárt, aki a Zeneakadémián oktatott, meg szólóklarinétosként játszott a rádióban és úgymond balkézről tárogatózott.

(A Zeneművészeti Egyetemen nincs külön tárogató szak, hanem csak a klarinétosok „ruccannak ki” a tárogató területére.)

Három éven keresztül ehhez a tanárhoz jártam minden héten és a tanulmányok befejeztével már egyedül gyakoroltam, fejlesztettem magam, mert a zene zsarnok, minden nap kell gyakorolni.

Mindig figyelmeztet a tárogató szakvezetőnk, hogy „kerüljük a vendéghangokat”. (Persze a fals hangokra érti ezt.)

Végül is botladozva elindult a tárogató „karrierem”.

A tárogató műfaját az öregkori szerelemhez hasonlítja. Milyen ez az érzés?

Ugyanolyan, mint a fiatalkori szerelem, mert ugyanazt csinálja az ember, csak nem mindig az a végeredmény.

Mit kell tudni erről a hangszeréről? Régen tiltott hangszernek számított, ma már reneszánszát éli a hangszer.

Ez egy ősi magyar hangszer. Vélhetően már a honfoglaló magyarok hozták magukkal.

A hangszer eredendően az iráni fennsíkon élő türk eredetű népek hangszere volt, akik a legutóbbi kutatások szerint rokonságban vannak a magyarokkal és onnan indult el a tárogató több, mint ezer évvel ezelőtt nyugat felé hódító útjára. Bizonyíték erre az, hogy az Árpád-házi uralkodók idején a helységekből, az oklevelekben, családnevekben megjelenik a sip szó.

Miután a törökökön is keresztüljött, a tárogatót török sípnek, majd tárogató sípnek és végül a kuruc korban, a Rákóczi szabadságharc idején már tárogatónak nevezték.

A tárogatózás nyitást-nyitogatást jelent szívtől szívig vagy lélektől lélekig.

A szabadságharc jelképévé vált a hangszer, minden kurucezrednek külön tárogatósa volt, Rákóczi Ferencnek saját udvari tárogatósa volt, aki a nagyságos fejedelmet szórakoztatta a játékaival, de amikor az osztrákok megkötötték a szatmári békét, akkor majdnem minden fellelhető tárogatót összeszedtek és nyilvánosan elégettek.

Szerencsére sikerült megőrizni 6 darab korabeli tárogatót. Ezeket most a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi.

A millenium előtt idejött Budapestre Schunda Vencel József prágai hangszergyáros és a kor hangszerépítő elveinek megfelelően a XIX. század végén újragondolta a hangszert, nagyobbá tette, billentyűzettel látta el, kissé alacsonyabb hangfekvéssel, lágyabb, bársonyosabb hanggal szólaltatta meg.

Amikor a millenium lázában a magyarság meghallotta ennek a hangját, akkor azt mondták, hogy: „Ez a tárogató!”

Azóta nagyon sok emberben kelt áhítatot, belső remegést, könnyeket fakaszt, méghozzá azért, mert az összes hangszer közül a leginkább képes hősi múltunk zenei érzésvilágát felidézni, és ezt a sajátos benyomást kiváltó jellegét görög szóval a tárogató ethoszának hívjuk.

Szerintem ez egy magyar ethosz, egy magyar csoda.

Rákosi elvtárs azt mondta, hogy: „a tárogató egy irredenta hangszer!”. (Politikusban már hallottunk irredentát, de hangszerben még nem.)

A Rákosi-korszakban gyakorlatilag tiltott volt ez a hangszer a nemkívánatosnak tekintett nacionalista képzetek miatt.

A 80'-as években egyre többen elővették a tárogatójukat és ma újra él a hangszer.

Nagyon sok hazai és külföldi fellépésen van túl. 10 éve folyamatosan minden augusztus 20-án rendszeresen tárogatózik a Szent István Bazilika előtt több ezer ember előtt. Fellépés előtt van lámpaláza?

Egy olyan fellépésen, ahol több mint 10 000 ember előtt kell játszani, mindig van egy kis lámpalázam. Ha álmomból fölkeltenek, akkor is tökéletesen tudom a dalokat, de az izgalom elvesz az ember tudományából.

Minden évben karácsonykor az éjféleli mise előtt a budapesti Szent István Bazilika előtti téren egy fél óráig „hívogató” karácsonyi dalokat játszom.

Nem is tudom, hogy mi lehet az oka, de éjszaka a hidegben valamilyen meghatóan szép a hangja a tárogatónak. Még engem is lenyűgöz és meghat, pedig minden nap fújom a hangszert.

Győrben egy picit hangulati tényező a tárogató műfaj.

Csodaszép dallamok vannak a 300 évvel ezelőtti kurucköltészetben és a 100 évvel ezelőtti kurucromantika idejéből, amiknek méltó párja a hozzájuk tartozó dalszöveg. Ezért, hogy a hallgató esztétikai élménye tökéletesebb legyen, a tárogatójáték után egy énekkar elénekeli a fölvezetett dallamot. Erre a célra alakítottam 2004-ben a 16 tagú Talpasok Kara férfikart.

Kézről kézre adnak bennünket, a legutóbb voltunk Badacsonyládbihegyin, tavaly felléptünk Badacsonytördemicen egy szürkemarka-pörkölt főzőversenyen, meghallva muzsikánkat a szomszéd falubeliek is meghívtak fellépni.

Rákóczi Hírlevél 27. megjelenése

A napokban megyünk Szlovákiába Szimőre, majd Bábolnára a várossá válás évfordulója ünneplésére. Többnyire fesztiválokon, falunapokon szoktunk fellépni, Győrben a barokk fesztivál keretében minden évben jelen vagyunk.

Honnan a névadás?

Esze Tamás kuruc brigadéros harcosai, akiknek nem tellett lábbelire, azokat talpasoknak hívták és miután mi is azokat a dalokat énekeljük, amiket ők is, hát ezt a nevet adtuk a karnak.

A kuruc kor 1671–1711 tart, a barokk kornak éppen a közepébe esik és azok a dalok, amelyek a kurucköltészet dalai, azok magyar barokk dalok is, mert abból a korból származnak.

Nem jellemző az ügyvédekre, hogy tárogatóznának. Tudomása szerint hányan tárogatóznak ma Magyarországon?

Bizonyosan országsherte legalább 100-an tárogatóznak, de minden évben megrendezik Szerencsen a Rákóczi-várban Nagy Csaba szervezésében, aki a Rákóczi Tárogató Egyesület elnöke az Országos Tárogató Találkozót és 5 évenként a Tárogató Világtalálkozót.

Tavaly a világtalálkozó a Vay Ádám kuruc generális felújított kastélymúzeumában került megrendezésre. Sajnos én nem lehettem jelen, mert épp Hollandiában voltam vendégszerezni.

Ilyen jellegű rendezvényeken kb. 50 tárogató van jelen. Minden évben megtisztel jelenlétével Kiss Gy. László, Liszt Ferenc-díjas művész, a Budapesti Fesztiválenekar szólóklarinetosa is.

Kedvenc nótái?

Kb. kétszáz dalt tudok kívülről, mert szoktam mondani, hogy egy tárogató kottából és ülve soha nem játszik. Kiáll kotta nélkül és majd megítéli a hallgató közönség, hogy jól játszott-e.

Kedvenceim a régi kuruc dalok vagy Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország; Szegény magyar nép; Csak egy kislány van a világon. (Szentirmay Elemér 1875-ben szerezte ezt a dalt. Szerintem 135 év után is aktuális a mondanivalója.)

Sokszor az az érzésem, hogy 500 dalt kellene tudni, mert amikor valaki nótát rendel, akkor nem mindig tudom tárogatón eljátszani. Számomra nagyon sok örömet szerez a tárogató, de az az igazi, ha másoknak szerez örömet.

Ez arra sarkalja az embert, ha másokon meglátja az elismerést vagy a tetszést, hogy még tovább foglalkozzon a zenével.

Dr. Pál Edith

www.ugyvedvilag.hu/laparchivum.php?ref=495

Vármegye címere

27. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

1876-ban alakult; Jász, Nagykun kerület, és Külső-Szolnok vármegyéből, Szolnok központtal. A kunok, akiket IV. (Kun)László (1262-1290) telepített le, külön kiváltságokat élveztek, önálló szállásterületeket alkottak, ahol székben éltek. Legfőbb előjárójuk a nádor, majd a jász kun főkapitány volt. A jászok alán eredeti népcsoport, akik a XIII. szd.-ban, részben a kunokkal egy időben telepedtek le a Zagyva- és a Tarna vidékén. A jász kun kerület rendelkezett címeres pecséttel is, amit V. Ferdinánd megújított 1839-ben, JÁSZ ÉS KÉT KUN KERÜLETEK PECSÉTYE 1838. A címerben megtalálható a Nagykunság, Kiskunság, és Jászság címerképe, az erdői Pálffy család címere. A család tagja volt az 1746-ban megválasztott nádor és a jász kun főkapitány. Jász - Nagykun-Szolnok vármegye, 1878-ban I. Ferenc Józseftől kapta címerét, amely részben megegyezik a jász kun kerület címerével, a csücskös talpú pajzs három hullámos pólyával vágott, amelyek a Tisza, Duna, Zagyva folyókat szimbolizálják. Felső része hasított. 1. mezéjében lévő gólya a Kiskunságot, a 2. mezőben a Nagykunságot jelképező kétfarkú oroszlán ágaskodik. Feje fölött jobbra fogyó hold, balra csillag lebeg. A 3. mezőben a Jászság címerképe látható, a vágató lovas jobb kezében Lehel kürtjét, bal kezében kör alakú pajzsot tart. A címer diófából készült.

A vármegye területe Szolnok központtal; 1742 km².

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

<http://rakoczihirlevel.freewb.hu/>

Terjeszti a Kárpáti Harsona

<http://www.karpatiharsona.info>